

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA AYOLLAR KOSMETIKASIGA OID TERMINLAR
TADQIQI

Xo'jamqulova Safarxol Xo'jamqul qizi

Nizomova Mohinur Baratbayevna

f.f.fd.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15592506>

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz va o'zbek tillarida ayollar kosmetikasiga oid terminlarning lingvistik tahlili olib borilgan. Kosmetika sohasi zamonaviy jamiyatda o'zining ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy ahamiyati bilan ajralib turadi. Ushbu sohaga oid terminlarning o'zbek tiliga kirib kelishi, o'zlashuvi, tarjimasi va qo'llanish holatlari, shuningdek ularning semantik xususiyatlari mazkur tadqiqot doirasida o'rganiladi. Ingliz tilidan o'zbek tiliga o'tgan atamalar morfologik va semantik jihatdan tahlil qilinadi, mavjud tarjima muammolari ham ko'rsatib o'tiladi. Shu asosda ushbu terminologiyani standartlashtirish zarurati asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kosmetika, terminologiya, ingliz tili, o'zbek tili, tarjima, o'zlashma so'zlar, semantika, lingvistika.

Matbuot, ommaviy axborot vositalari va ayniqsa internet vositalarining rivojlanishi natijasida go'zallik, moda va kosmetikaga oid terminlarning kundalik tilga tobora ko'proq kirib kelishi kuzatilmoqda. Xususan, ingliz tili go'zallik sanoati va kosmetika mahsulotlari ishlab chiqarishda yetakchi til bo'lib, uning terminlari turli tillarga, jumladan o'zbek tiliga ham faol o'zlashmoqda. Shunday sharoitda ushbu atamalarning o'zbek tilida qanday qo'llanilayotgani, ular qanday shaklda qabul qilinayotgani, ularning tarjima qilishdagi muammolari va semantik mosligi masalalari dolzarb bo'lib bormoqda. Inglizcha kosmetika terminlarining o'zbek tilida qo'llanish shakllari muayyan tizim va standartlarga asoslanmagan bo'lib, bu holat ayrim chalkashliklarga, terminlarning turlicha qo'llanishiga olib kelmoqda.

Kosmetik terminlar tarkibida asosan mahsulot nomlari (foundation, concealer, highlighter, toner, mascara), ulardan foydalanish usullari (blending, contouring, exfoliating) hamda natijalarni ifodalovchi sifatlar (matte, glossy, radiant, waterproof) mavjud. Bu atamalar bevosita ingliz tilida yaratilgan bo'lib, xalqaro bozorda keng tarqalgan. Ularning bir qismi rus tili orqali, yana bir qismi bevosita ingliz tilidan o'zbek tiliga o'zlashgan. Masalan, lipstick — pomada, mascara — tush, foundation — tonal krem, eyeliner — ko'z qalam kabi variantlar tilimizda faol qo'llanmoqda. Biroq ayrim atamalar to'g'ridan-to'g'ri tarjima qilinmaydi, balki aynan inglizcha shaklida ishlatilmoqda: primer, concealer, highlighter kabi. Bu holat, bir tomondan, global til ta'sirining tabiiy oqibati bo'lsa, boshqa tomondan, ularning o'zbekcha muqobillarining shakllanmaganligi yoki keng tan olinmaganligi bilan bog'liq.

Tarjima masalalariga to'xtalar ekanmiz, ayrim atamalarning o'zbek tiliga so'zma-so'z o'girilishi ma'noni to'liq ifodalay olmaydi. Masalan, concealer so'zi "yashiruvchi krem" deb tarjima qilinadi, lekin bu vosita yuzdagi dog', ajin, qorong'ulikni maskalovchi, estetika beruvchi mahsulot ekanini hisobga olsak, bunday soddalashtirilgan tarjima uning funksional mazmunini to'liq aks ettirmaydi. Xuddi shunday, highlighter so'zini "yorqinlashtiruvchi" deb atash ham yetarli emas, chunki u yuzning ma'lum qismlarini ajratib ko'rsatish va yuz strukturasi bilan ishlash maqsadida qo'llaniladi. Demak, ushbu terminlarni tarjima qilishda nafaqat semantik jihat, balki madaniy kontekst va estetik tushunchalar ham hisobga olinishi kerak. Tilshunoslik nuqtai nazaridan olib qargalganda, kosmetik terminlar o'ziga xos semantik konnotatsiyaga ega. Ular nafaqat mahsulotni ifodalaydi, balki foydalanuvchiga estetik go'zallik, ishonch, zamonaviylik,

joziba kabi hissiy va madaniy qiymatlarni ham yetkazadi.

Masalan, illuminating foundation — “yorug‘lik beruvchi asos” degan tarjimaga ega bo‘lishi mumkin, biroq u go‘zallik orqali porloqlik, salomatlik taassurotini ham beradi. Bu esa bunday atamalarni tarjima qilishda so‘zning sirtqi ma‘nosigina emas, balki uning ichki konnotativ jihatlarini ham inobatga olish zarurligini ko‘rsatadi.

Amalda o‘zbek tilida bir mahsulot uchun bir nechta nomlarning mavjudligi, ularning turlicha yozilishi va ishlatilishi kuzatiladi. Masalan, primer atamasi “asos kremi”, “makiyaj osti vositasi”, “tayyorlovchi krem” kabi shakllarda ishlatiladi. Bu esa terminlarning rasmiy standartga ega emasligidan dalolat beradi. Natijada, til birligi buziladi, iste‘molchilar, tarjimonlar, va mutaxassislar o‘rtasida tushunmovchiliklar paydo bo‘ladi. Shuning uchun kosmetika terminologiyasini tartibga solish, ularni yagona me‘yorga keltirish, rasmiy lug‘atlarga kiritish va davlat til siyosati doirasida standartlashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shuningdek, so‘z yasalishi jihatidan ham o‘zbek tilining imkoniyatlaridan keng foydalanish lozim. Masalan, inglizcha moisturizer so‘zi o‘rniga “namlantiruvchi vosita” deb so‘z yasash orqali aniqlik kiritish mumkin. Bunday yondashuv nafaqat tilni soflashtiradi, balki yangi terminlarni yaratishda o‘zbek tilining milliy xususiyatlarini saqlab qolishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz va o‘zbek tillarida ayollar kosmetikasiga oid terminlar tilshunoslik uchun alohida tadqiqot obyektidir. Bu soha til rivojida ham, madaniy tafakkurning aksida ham muhim rol o‘ynaydi. Inglizcha kosmetika terminlarini to‘g‘ri tarjima qilish, semantik jihatdan tahlil etish, ularni o‘zbek tilining ichki tizimiga moslashtirish, eng asosiysi, ularni me‘yorlash va rasmiylashtirish orqali til birligini ta‘minlash mumkin bo‘ladi. Bunday tadqiqotlar esa, o‘z navbatida, ilmiy lug‘atlar tuzish, tarjima metodikasini takomillashtirish va til siyosatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

1. Alisherov B. (2018). O‘zbek tilida soha terminlarining shakllanishi. Toshkent: Fan.
2. Nurullayeva M. (2020). Inglizcha-o‘zbekcha tibbiyot va kosmetika atamaları lug‘ati. Toshkent: Yangi asr avlodi.
3. Saidova Z. (2023). “Zamonaviy terminlarning o‘zbek tilida qo‘llanishi”. Til va adabiyot jurnali, №4.
4. Oxford Learner’s Dictionary of Business and Technical Terms. (2022). Oxford University Press.
5. Cambridge Dictionary of Cosmetics and Beauty Terms. (2021). Cambridge University Press.